

Ad notat fra forsker Jo Saglie, Institutt for samfunnsforskning: ”Vurdering av foreslåtte endringer i kirkevalgordningen”

Kirkerådet henvendte seg i e-post av 23. juni 2010 til valgforsker Jo Saglie ved Institutt for samfunnsforskning og ba om gjennomgang og vurdering av en del punkter i de foreslåtte endringene i regler for valg av menighetsråd og bispedømmeråd. Saglie fikk forelagt følgende spørsmålsstillinger som ble besvart i vedlagte notat av 8. juli 2010:

”1. En gjennomgang av de foreslåtte endringene i regler for valg av menighetsråd på følgende punkter:

A. Her foreslås det regler som tar sikte på at velgernes endringer på stemmesedlene i større grad kan få reell betydning, slik at det er vits i å ha flere kandidater på listen enn antall medlemmer og varamedlemmer som skal velges. Endringene i opptellingsreglene som foreslås (regler for valg av menighetsråd § 12.3, tredje og fjerde ledd) skal bidra til at alle kandidater på listen får reell mulighet til å bli valgt inn.

B. Det foreslås også å forenkle reglene for hvordan velgeren kan endre på stemmeseddelen (regler for valg av menighetsråd § 11.5, første ledd).

Vi tror begge endringer også vil bidra til å forenkle opptellingsarbeidet.

Det vi ønsker er en gjennomgang av om de foreslåtte regelendringene vil svare til hensikten.

2. En gjennomgang av de foreslåtte endringer i måten preferansevalg gjennomføres på.

Her foreslås følgende tiltak:

A. Reduksjon i antall kandidater som skal nomineres av nominasjonskomiteen (sekretariatets forslag om reduksjon fra 21 til 15 kandidater) Dette forslaget ble nedstemt av Kirkerådet. Vi ønsker likevel en kort vurdering av dette i forhold til velgerens mulighet til å forholde seg til mengde kandidatinformasjon. (vil evt. kreve endring i regler for valg av Bispedømmeråd/Kirkemøte III, § 7-4, første ledd, tredje punktum)

B. Forbedret presentasjon av kandidatene, slik at presentasjonen også inneholder kandidatenes syn på aktuelle kirkelige spørsmål. (Regler for valg av BDR/KM III, § 7-6 nytt annet ledd og III, § 7-15, fjerde punktum)

C. Forenklet oppsett av stemmeseddelen slik at preferansene angis med tallverdier i én kolonne til venstre for kandidatens navn (Regler for valg av BDR/KM III, § 11-3)

D. Angivelse på kandidatlisten av hvilke kandidater som er fremkommet ved supplerende nominasjon. Sekretariatet foreslo også at nominasjonskomiteen skulle angi hvilke 3/4/7 kandidater komiteen ville anbefale valgt i det direkte valget/direkte valgomgang, og at dette skulle angis på stemmeseddelen. Stemmeseddelen skulle fortsatt være alfabetisk ordnet. Også dette siste ble nedstemt av Kirkerådet. (Regler for valg av BDR/KM, § 7-14 evt. også § 7-5).”

Oslo, 8. juli 2010

Jo Saglie
Institutt for samfunnsforskning

Vurdering av foreslåtte endringer i kirkevalgordningen

I dette notatet diskuterer jeg de seks konkrete forslagene som Kirkerådets sekretariat ber om vurdering av. I tillegg tar jeg opp behovet for å revidere reglene for forholdstallsvalg ved menighetsrådsvalg, med bakgrunn i endringene i kommunevalgordningen.

1A) Nye opptellingsregler for menighetsrådsvalg

Jeg er enig i at de foreslåtte reglene vil være en klar forbedring og forenkling, i forhold til de gamle reglene. Men, i det minste er det et behov for presisering av den foreslåtte teksten i § 12.3, fjerde ledd. For utenforstående er det vanskelig å forstå opptellingsprosedyren, uten å lese bakgrunns materialet i saksorienteringen fra Kirkerådets sekretariat. Det bør nok presiseres at kumulering teller to ganger, og at det er begrensninger på hvor mange stemmer velgeren har til rådighet. Det kan gjøres ved et par tilføyelser i teksten, for eksempel slik jeg har gjort her (mine tilføyelser i kursiv):

Ved opptellingen telles de kumulerte kandidatene først, i den rekkefølgen de er ført opp på stemmeseddelen. *Disse får to stemmer hver.* Deretter telles navn som er tilføyd av velgeren, i den rekkefølgen de er ført opp av velgeren. Så telles kandidater som ikke er kumulert, i den rekkefølgen de er ført opp på stemmeseddelen, *inntil de stemmene som velgeren har til rådighet er disponert.* Kandidater som er streket over telles ikke. Antall kumuleringer som kan komme i betraktning ved opptellingen er begrenset av det antall stemmer velgeren har til disposisjon.

Men selv om forslaget er en forbedring, henger fortsatt problematiske trekk fra den gamle ordningen igjen. Jeg vil anbefale at man – når man først skal revidere ordningen – benytter anledningen til å vurdere om systemet kan bli enda enklere og mer oversiktlig. Nærmere bestemt vil jeg trekke fram tre problemer.

Det første er språklig: ordet «kumulering». Dette begrepet finnes ikke lenger i valgloven – det ble luket ut av den nye valgloven fra 2002. I stedet bruker valgloven nå begrepet «gi en personstemme», som er mer intuitivt forståelig. Ved kommunevalg brukes nok fortsatt begrepet «kumulering» en del i dagligtalen. Men siden det er fjernet fra loven vil det nok gradvis gå ut av bruk, og i økende grad framstå som et fremmedord som velgerne ikke uten videre kan forventes å forstå. En mulighet vil være å innføre valglovens begreper også ved menighetsrådsvalg, altså bruke «personstemme» i stedet for «kumulering». Men det vil også være problematisk, på grunn av valgreglenes begrep om «stemmer til rådighet» – som altså er forskjellig fra de personstemmene som velgeren faktisk avgir. Her vil det være fare for sammenblanding av begrepene.

For det andre kan de nederste kandidatene likevel ha en ulempe, dersom kumuleringer er mer utbredt enn strykninger. De vil fortsatt, i større grad enn kandidater høyere opp, bli satt ut av betraktning som «overskytende».

Vi kan bruke eksemplet på velgerinformasjon som står øverst på side 17 i saksorienteringen. Der er det 21 navn på lista, slik at velgeren har 21 stemmer til rådighet. Velgeren kumulerer 5 kandidater. For enkelhets skyld sier vi at velgeren verken stryker noen eller fører opp nye navn. De 5 kumulerte kandidatene får to stemmer hver (altså er 10 stemmer brukt). De 11 siste stemmene går til de 11 øverste ikke-kumulerte kandidatene, som får én stemme hver. De 5 nederste ikke-kumulerte kandidatene får ingen stemmer, siden alle stemmer til rådighet er brukt opp. De blir altså «overskytende» for denne velgerens vedkommende.

Vi vet ikke om strykninger eller kumuleringer er mest utbredt blant velgerne, siden valgmodulen ikke skiller mellom ulike typer rettelsjer. Men hvis kumuleringer er mer utbredt, vil de nederste kandidatene oftere settes ut av betraktning som «overskytende», og dermed trenge flere kumuleringer for å velges inn enn det høyere plasserte kandidater gjør.

Riktignok vil de nederste kandidatene nå få en reell mulighet til å bli valgt inn, og det skarpe skillet mellom de som ble nominert på fast/varaplass og øvrige kandidater forsvinner. Det blir mer en gradforskjell i sjansene til å velges inn. Hvis det er et bevisst ønske om å prioritere kandidater som nominasjonskomiteen har plassert lengre opp, så er det et legitimt hensyn, og da kan den foreslåtte ordningen fungere greit. Men hvis hensikten derimot er at «alle kandidater på listen kommer i betraktning på like fot», som det står i overskriften på side 15 i saksorienteringen fra Kirkerådets sekretariat, vil den foreslåtte ordningen være problematisk. Ordningen vil nok gi alle kandidater reell mulighet, som det står i teksten lengre ned, men ikke nødvendigvis lik mulighet.

For det tredje bunner begge disse problemene i ett forhold: velgerne har et fast antall «stemmer til rådighet», som ikke er det samme som de personstemmene velgeren faktisk har avgitt ved å sette kryss, stryke o.l.. Dette gjør ordningen lite gjennomsliktig, siden den innebærer at opptellingsnemnda sitter og stryker kandidater som velgeren ikke nødvendigvis har ment å stryke. Dette er etter mitt skjønn den mest tungtveiende innvending mot ordningen som foreslås (som selvsagt også rammer den nåværende ordningen): det er en demokratisk kvalitet at en valgordning er enkel å forstå for velgerne. Da er det en fordel om man slipper å være avhengig av kompliserte instruksjoner til velgerne, av typen «Husk at du har X stemmer til rådighet, og hvis du kumulerer Y kandidater har du kun Z stemmer igjen».

Det må være en pedagogisk utfordring å forklare ordningen for velgerne. Som det går fram av saksorienteringen (s 17) har velgerne «hatt vanskelig for å forholde seg til bestemmelsen om endringer i forhold til hvordan stemmeseddelen blir talt opp. Det gjelder blant annet bestemmelsen om at overskytende navn ikke telles/får ingen stemmer.» At ordningen ikke har noen parallell ved kommunevalg eller andre valg, gjør ikke saken enklere. Særlig når valgdeltakelsen ved kirkevalg har økt betydelig, og brakt inn en ny velgergruppe som ikke kjenner menighetsrådsvalgordningen så godt. De foreslåtte regelendringene vil gjøre dette problemet mindre akutt – siden færre kandidater vil utgå som overskytende – men fjerner det ikke.

Spørsmålet er da: hva er begrunnelsen for å opprettholde ordningen med at en velger har et visst antall «stemmer til rådighet»? Et fast antall «stemmer til rådighet» bygger kanskje på prinsippet om at alle velgere skal stilles likt. Og det kan oppfattes som uheldig, hvis en velger som kumulerer mange kandidater får flere stemmer til rådighet enn en som ikke gjør det. Jeg er likevel i tvil om dette argumentet er holdbart. Velgernes faktiske innflytelse bygger på deres listerettigheter – både strykninger og kumuleringer – ikke på antall «avgitte stemmer» i valgreglenes forstand. En velger som har strøket flere kandidater, har langt større innflytelse

over personutvelgningen enn en velger som har levert en urettet liste, selv om den førstnevnte har «avgitt færre stemmer». Med andre ord: det kan virke pussig at en velger som kumulerer kandidater «bruker opp» sine stemmer, mens en velger som stryker kandidater tvert imot «sparer» stemmer – siden begge deler gir innflytelse.

Hensynet til at velgerne skal ha mulighet til å forstå prosessen og overskue konsekvensene av sin stemmegivning, taler for å fjerne ordningen med «stemmer til rådighet». Hensynet til å forenkle opptellingen kan trekke i samme retning. Et alternativ kan være en ordning som bare teller de rettelsene som velgerne selv har gjort, og der ingen blir strøket som «overskytende» uten velgerens aktive medvirkning.

Det kunne for eksempel gjøres ved å fjerne tredje ledd i § 12.3. Fjerde ledd kunne da f.eks. utformes slik:

Ved opptellingen får kandidater med personstemme [alternativ: «kumulerte kandidater»] to stemmer hver. Navn som er tilføyd av velgeren, og kandidater uten personstemme [alternativ: «kandidater som ikke er kumulert»], får én stemme hver. Kandidater som er streket over telles ikke.

Begrepet «kumulere» kunne da erstattes av «gi personstemme» gjennom hele teksten.

Forslaget mitt vil innebære en viss fare for kupp, ved at en liten gruppe velgere kan få stor innflytelse over sammensetningen. Som det går fram av saksorienteringen, gjelder imidlertid det også for dagens ordning og for endringsforslaget fra Kirkerådets sekretariat. Hvis det er ønskelig å begrense denne risikoen, vil en mer gjennomslagskraftig ordning være å sette en grense for hvor mange listerettigheter (inkludert både strykninger, kumuleringer og tilføyelser) en velger kan gjøre. Dette kan gjøres enten ved å sette et fast tak, eller ved å sette et tak som varierer proporsjonalt med antall medlemmer som skal velges til menighetsrådet. Men i så fall trengs også regler for behandling av stemmesedler der velgerne har gjort flere rettelsene enn tillatt.

Forslaget mitt vil stille alle kandidater likt, slik at valget utelukkende avgjøres av velgerne. På den ene siden kan dette oppfattes som en fordel, fordi det gir et bedre samsvar med valgordningen for bispedømmerårsvalg, der det legges stor vekt på å unngå å gi nominasjonskomiteen makt. På den annen side kan det være gode grunner for å gi fordeler til enkelte kandidater. Det kan være ildsjeler som har gjort en stor innsats i rådet, og som man gjerne vil beholde. Og det kan være kandidater som slett ikke ønsker å bli valgt inn. De kan tenke seg å være «listefyll», så lenge de ikke risikerer å faktisk bli valgt. Her vil jeg si at man først må bestemme seg om man ønsker å stille alle listekandidater likt, eller om man vil gi noen kandidater en viss fordel. (Det spørsmålet synes kanskje ikke helt avklart i saksorienteringen). Når man så har avgjort hva formålet med ordningen er, kan man finne en ordning som er hensiktsmessig for å nå dette målet. Hvis det er ønskelig å gi enkelte kandidater en fordel, kan man for eksempel vurdere om stemmetillegg (forhåndskumulering), slik det gjøres ved kommunevalg, vil være mer oversiktlig enn å la de nederste kandidatene settes ut av betraktning som «overskytende».

Til slutt en litt annen sak: Kirkerådssekretariatets nye forslag ser ut til å innføre en inkonsekvens i kravet til antall listekandidater ved flertallsvalg. § 7.1 sier at kandidatlisten minst må «ha så mange forskjellige kandidater som det skal velges medlemmer og varamedlemmer til sammen». Endringsforslaget til § 12.3, tredje ledd, åpner imidlertid for at antall kandidater kan være «mindre enn summen av antall medlemmer og varamedlemmer

som skal velges til menighetsrådet», altså i strid med det § 7.1 sier. Hvis § 12.3, tredje ledd, opprettholdes slik forslaget lyder, kan det være grunn til å vurdere å endre § 7.1. Også fordi en fjerdedel av sognene i praksis ikke fyller kravene som § 7.1 stiller, ifølge evalueringsrapporten.

1B) Endring av mulighetene for listeretting ved menighetsrådsvalg

De foreslåtte begrensningene i mulighetene for listeretting virker greie. Velgerne beholder muligheten til å uttrykke både positive og negative preferanser, ved å kumulere, føre opp nye navn, og stryke. Dette vil trolig være det viktigste for velgerne. At muligheten til å gi mer fingraderte preferanser ved å endre nummereringen, må antas å være mindre viktig for velgerne – samtidig som oppstillingen forenkles.

Muligheten til å endre nummereringen ble også fjernet fra kommunevalgordningen, da valgloven ble revidert i 2002. Ved kommunevalg ble også adgangen til å stryke kandidater fjernet. Mens det stadig diskuteres å gjeninnføre strykning ved kommunevalg, er det – såvidt jeg vet – ikke reist noe krav om å gjeninnføre muligheten til å endre kandidatrekkefølgen.

Som nevnt ovenfor, er likevel ordet «kumulere» problematisk. Forklaringen av begrepet i § 11.5, «føre opp navn som står på en godkjent valgliste en gang til ved å sette et kryss ...», kan også være problematisk – siden navn ikke lenger kan føres opp to ganger ved kommunevalg. Hvis begrepet «kumulering» beholdes, kan «gi en tilleggsstemme ved å sette et kryss ...» være en enklere forklaring (selv om det enkleste ville være å erstatte «kumulere» med et mer selvforklarende begrep).

2) Bispedømmerådsvalg: generelt om preferansevalg

Preferansevalg har i prinsippet flere gode sider. Som det går fram av saksorienteringen, er dette en form for forholdstallsvalg som gjør det mulig å få proporsjonal representasjon av ulike grupper uten at det organiseres konkurrerende lister. Det kan være velegnet for situasjoner der det finnes fløyer med ulike standpunkter, men der disse ikke er så klart avgrensede og organiserte at det er grunnlag for listevalg. Ulempen er at man stiller høye krav til velgerne: det kreves at de har preferanser om kandidatene. For å danne seg slike preferanser, trengs informasjon. Et generelt problem er at mange ikke har klare preferanser. Ved menighetsrådsvalg, der det er adgang til å levere urettede lister, gjorde 46 % av velgerne nettopp det (ifølge evalueringsrapporten, side 194). Ved bispedømmerådsvalg tvinges de samme velgerne til å rangere kandidater. Dette kan vise seg vanskelig å forene med høy valgdeltakelse, og med ønsket om å bringe nye grupper til valgurnene – som jeg kommer tilbake til nedenfor.

2A) Reduksjon av antall kandidater ved bispedømmerådsvalg

En forutsetning for at preferansevalg skal fungere, er at antall kandidater som stiller til valg er begrenset. Da Valglovutvalget (NOU 2001:3) diskuterte preferansevalg, kom de til at (s 41): «Det kan være problematisk å overføre den irske ordningen [preferansevalg] til systemer der det skal velges mange mandater fra hver enkelt valgkrets. Dette vil i høy grad være tilfelle i

norske lokalvalg Stemmesedlene vil bli svært lange, rekkevidden og handlingsfriheten til velgerne kan bli så stor at en mister oversikten.»

Nå er det langt færre kandidater i et bispedømmerådvalg enn i et kommunestyrevalg, så situasjonen er ikke like problematisk i kirkevalget. Men det grunnleggende problemet gjenstår: Jo flere kandidater som stiller til valg, dess større byrde legges på velgerne som skal skaffe seg informasjon om kandidatene. Vi kan ikke forutsette at velgerne synes at kirkevalget er så viktig at de vil sette av alt for mye tid og krefter til å lære mer om kandidatene.

Å måtte sammenligne 21 kandidater – og enda flere hvis muligheten til supplerende nominasjon er brukt – kan virke avskrekkende, hvis man ikke kjenner til noen av dem fra før. En reduksjon til 15 kandidater vil innebære en lettelse, og vil dermed være til fordel for velgere som ikke er så godt kjent i det kirkelige landskapet. Samtidig vil en slik reduksjon selvsagt begrense valgmulighetene, og slik være en ulempe for de kirkelige «insiderne» som har den nødvendige informasjon om kandidatene fra før. Her må det gjøres en avveining, og det er vanskelig å gi noe fasitsvar på hva som er det optimale antall kandidater.

2B) Bedre kandidatpresentasjon ved bispedømmerådvalg

Bedre informasjon om kandidatenes syn på aktuelle kirkelige spørsmål vil være en fordel for velgerne. Saksorienteringen fra Kirkerådets sekretariat overlater ansvaret for dette informasjonsarbeidet til nominasjonskomiteene, og har gode grunner for det, siden bispedømmeråd og valgråd bør forholde seg nøytralt til kandidatene. Samtidig må det sies at et slikt informasjonsarbeid kan være vanskelig å organisere, og Kirkerådet bør nok være forberedt på at nominasjonskomiteene vil komme til å be om råd og veiledning for hvordan dette best skal gjøres.

Når nominasjonskomiteene skal innhente informasjon om kandidatenes kirkepolitiske standpunkter, blir et sentralt spørsmål hvor strukturert denne innsamlingen skal være. Et ytterpunkt vil være et sterkt strukturert opplegg, der komiteen ber kandidatene krysse av «for» eller «mot» en del aktuelle standpunkter i et standardisert spørreskjema. Ulempen ved dette er at man må regne med at en del kandidater vil reagere sterkt negativt på en slik framgangsmåte, og oppfatte dette som en uholdbar forenkling av kompliserte saksforhold. Det motsatte ytterpunktet vil være et ustrukturert opplegg, der kandidatene beskriver sine holdninger med egne ord. Ulempen med dette vil være at man risikerer å videreføre en del av den praksisen som evalueringsrapporten beskriver, der standpunkter blir uttrykt i diffuse vendinger med mange positive honnørord, eller med «kodeord» som kan tolkes av kirkelige «insidere» men er meningsløse for de nye velgerne man ønsker å nå ut til.

Dette er uansett, tror jeg, spørsmål som neppe kan løses med valgtekniske grep. Hvis målet er større valgdeltakelse, må man også ha en slags kulturendring: man må overbevise kandidatene om at de er nødt til å presentere seg klart for å gi velgerne noe å velge mellom. Og hvis man ikke ønsker en slik kulturendring, ut fra faren for å forsterke og sementere konflikter, bør man i stedet slå seg til ro med en noe lavere valgdeltakelse.

Et praktisk spørsmål er hvordan Kirkerådet sentralt skal informere velgerne om hvordan de skal finne opplysninger om kandidatenes standpunkter. Når kandidatinformasjonen overlates til nominasjonskomiteene, kan utfallet bli at hvert enkelt bispedømme gjør dette på sin egen måte. Da kan felles informasjon bli vanskelig.

Til slutt vil jeg understreke at informasjon også kan bli for omfattende. Jo mer inngående presentasjon av hver kandidat, dess mer stoff å lese for velgerne – jf diskusjonen under punkt 2A. Det kan derfor være en fordel med et opplegg der grunnleggende informasjon om kandidatens kirkepolitiske standpunkter presenteres i kort og konsis form, mens mer utfyllende informasjon også er tilgjengelig for dem som ønsker det.

2C) Nytt oppsett for stemmeseddel ved bispedømmerådvalg

Én kolonne der velgerne skriver inn tallverdier, i stedet for flere kolonner der velgerne setter kryss, vil løse noen tekniske/praktiske problemer, men kan til gjengjeld skape nye – og man bør ha tenkt igjennom på forhånd hvordan disse problemene skal behandles.

Forslaget vil åpenbart eliminere problemet med at velgerne setter flere kryss i samme kolonne, i stedet for ett kryss i hver sin kolonne. Og at det gis mulighet til å rangere flere enn 5 kandidater – hvis man ønsker det – bør kunne være en fordel for noen velgere, uten å være til ulempe for andre.

Forslaget har likevel også sine problemer. Som det går fram av saksorienteringen, vil opptellingen bli mer arbeidskrevende, siden maskinlesning av stemmesedlene kan bli vanskeligere.

Dessuten vil forslaget neppe vil fjerne all usikkerhet om hvordan stemmeseddelen fylles ut. Vi kan igjen gå til Valglovutvalgets rapport (NOU 2001:3, s 173): «*Utvalget* går inn for at personvalget baseres på et avkryssingssystem, dvs. at velgerne krysser av for den/de kandidatene de ønsker skal velges. Utvalget mener at reformer bør bygge på elementer som er kjente for velgerne. Systemer der velgerne gis anledning til å rangere kandidater har åpenbart tiltalende trekk, men vil like fullt representere et fremmendelement for velgerne. Det er grunn til å tro at det å basere personvalget på at velgerne skal tallfeste en gitt kandidats listeplassering, lett kunne resultert i at mange likevel satte et kryss. Det vil, i så fall, reise spørsmålet om hva en skal gjøre med slike stemmesedler?»

Valglovutvalget har utvilsomt et poeng her: ved kommunevalg, fylkestingsvalg og menighetsrådsvalg har man en tilsvarende kolonne, men der setter velgerne kryss. Noen velgere kommer dermed ganske sikkert til å sette kryss også i kolonnen på stemmeseddelen for bispedømmerådvalg. Skal dette forslaget vedtas, vil det dermed være behov for retningslinjer for hvordan slike stemmesedler skal behandles i opptellingen. Det kan nok også skje at velgerne fyller ut tall, men gir to eller flere kandidater samme rang. Enten fordi de har misforstått reglene, eller fordi de rett og slett mener at to kandidater er likeverdige og nekter å stille den ene framfor den andre. Man må også ha retningslinjer for hvordan slike stemmer skal telles.

At jeg bruker såpass mye plass på innvendinger mot endringsforslaget, betyr ikke at jeg fraråder det. Det er godt mulig at forslaget, totalt sett, vil være bedre enn dagens ordning – det har jeg ingen sterke meninger om. Mitt poeng er først og fremst at de fleste mulige listeoppsett kan brukes annerledes av velgerne enn det vi hadde tenkt oss, og at vi derfor må lage retningslinjer for hvordan «galt utfylte» stemmesedler skal telles opp, og hva som skal til for å forkaste en stemme. Og det er behov for å tenke nøye gjennom eventuelle effekter av

slike retningslinjer, slik at man unngår uheldige utslag (slik vi fikk av siste setning i de nåværende reglens § 12-1).

2D) Kandidatinformasjon på stemmeseddelen ved bispedømmerådvalg

Begrunnelsen for å vise på stemmeseddelen hvilke kandidater som er nominert ved supplerende nominasjon, eventuelt også å vise hvilke kandidater som er prioritert av nominasjonskomiteen, er å gi velgerne informasjon. Det sistnevnte forslaget gir velgerne informasjon om hvem komiteen synes er best egnet. Så får velgerne selv velge om de vil støtte seg til nominasjonskomiteens råd eller ikke.

Når det gjelder effekten av disse forslagene, er det usikkert hvordan en markering av kandidater som er nominert ved supplerende nominasjon vil slå ut. Det vil trolig være avhengig av hvem som står bak de supplerende nominasjonene; i hvilken grad dette er grupper/fraksjoner som har stor oppslutning i bispedømmet.

En markering av kandidater som nominasjonskomiteen har prioritert, vil derimot ganske sikkert være til fordel for disse kandidatene. Det vil med andre ord gi mer makt til nominasjonskomiteen. Det som likevel kan tale for et slikt forslag, vil være hensynet til velgere som ikke har så sterke preferanser, men likevel ønsker å gå og stemme, ut fra en borgerpliktstanke eller ønsket om å støtte opp om Kirken som institusjon. Det kan også være hensynet til velgere som har blitt ledet til valgurnene gjennom nærheten til offentlige valg, gjennom markedsføringskampanjer osv. Dette kan være velgere som ikke på forhånd har tenkt så nøye over at man må rangere kandidater – siden man jo kan levere urettede stemmesedler både ved menighetsrådvalg og ved kommunevalg, stortingsvalg etc. Hvis det viktigste er å inkludere denne typen velgere, burde man hatt en valgordning der det er mulig å avgi stemme uten å velge person – slik det er ved menighetsrådvalg. Forslaget om å markere nominasjonskomiteens prioriterte kandidater vil hjelpe slike velgere et stykke på vei. Men bare et stykke, siden velgeren fortsatt må rangere de kandidatene som nominasjonskomiteen har prioritert.

Motargumentet vil være at det ikke er rasjonelt å gå og stemme, hvis man mangler klare preferanser om personene. Og at man ikke nødvendigvis bør oppmuntre uinformerte eller likegyldige velgere til å delta. Man kan mene at hvis en velger ikke har skaffet seg nok informasjon om kandidatene til å kunne rangere dem, slik preferanseordningen krever, så burde man heller holde seg hjemme på valgdagen. Det forutsetter selvsagt at høy valgdeltakelse ikke er like høyt prioritert. Med andre ord: det er en avveining mellom å oppnå høy kvantitet og høy kvalitet (høy reell innflytelse) på deltakelsen.

Når det gjelder den praktiske utformingen av stemmeseddelen, med S og eventuelt N i parentes, så krever den en forklaring til velgerne. Noen velgere vil kanskje ikke få med seg denne forklaringen, men i så fall vil bokstavene i parentes neppe kunne skape problemer av noen art.

Forholdstallvalg ved menighetsrådvalg

Valgreglens beskrivelse av forholdstallvalg ved menighetsrådvalg bygger på valglovens bestemmelser for kommunevalg. Dels har reglene direkte henvisninger til valglovens

paragrafer, og dels er det beskrevet tilsvarende ordninger som for kommunevalg. Problemet er da at valgloven – både det substansielle innholdet og paragrafnummereringen – ble endret i 2002, uten at valgreglene for menighetsrådsvalg er blitt oppdatert.

§ 12.4 viser eksplisitt til valgloven av 1985, som ikke lenger finnes. Det samme gjelder § 6.2. Her er det riktignok ikke henvisning til lovens årstall, men det vises til paragrafnumre som ikke eksisterer i den nåværende valgloven. Disse henvisningene bør oppdateres, hvis valgreglene skal kunne anvendes.

Når det gjelder det substansielle innholdet, er den viktigste endringen i valglovens bestemmelser om kommunevalg at stryking ikke lenger er tillatt. Valgreglene for forholdstallsvalg ved menighetsrådsvalg opererer derimot med stryking i §§ 6.2 og 11.5. Da har vi to alternativer. Det ene er å fjerne strykeadgangen ved menighetsrådsvalg som forholdstallsvalg, ut fra behovet for å ha samme forholdstallsvalgordning ved kommune- og menighetsrådsvalg. Ulempen er at strykeadgangen beholdes ved flertallsvalg, og at det virker lite konsekvent å ha forskjellige systemer innenfor menighetsrådsvalget. Det andre alternativet er å beholde strykeadgang ved forholdstallsvalg til menighetsråd. Men i så fall kan man ikke i § 12.4 automatisk henvide til opptellingsreglene ved kommunevalg, der stryking ikke lenger finnes.

Reglene er utdaterte også på andre punkter. Som nevnt ovenfor brukes ikke lenger ordet «kumulering» i valgloven. Dessuten: I § 7.1 beskriver reglene forhåndskumulering, og sier at dette betyr at navnene gjentas på kandidatlisten. Men i den nåværende valgloven blir ikke forhåndskumulering (som nå kalles «stemmetillegg») markert ved at navn føres opp to ganger, men ved at de føres opp med uthevet skrift. Det samme gjelder velgernes kumuleringer, som omtales i § 11.5, andre ledd: Velgerne kumulerer ikke kandidater (dvs gir personstemmer) ved å føre opp navn to ganger, men ved å sette kryss.